

บทที่ 2

ประวัติ ความเป็นมาและแนวคิดในการประกอบธุรกิจของคนไร้ความสามารถ

ในบทนี้จะได้ทำการกล่าวถึงประวัติ ความเป็นมาและแนวความคิดในการประกอบธุรกิจของคนไร้ความสามารถรวมถึงความหมายและองค์ประกอบของการเป็นคนไร้ความสามารถ ทั้งความหมายในทางกฎหมายและความหมายกรณีอื่น ๆ โดยมีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไปนี้มีดังจะกล่าวต่อไป

1. ประวัติและความเป็นมาในการประกอบธุรกิจของคนไร้ความสามารถ

ในหัวข้อนี้จะได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับประวัติและความเป็นมาในการประกอบธุรกิจของคนไร้ความสามารถ โดยมีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไป

ประเทศไทยมีกฎหมายหลายลักษณะอักษรใช้บังคับมานานแล้ว โดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้มีการชำระสะสางกฎหมายตรา 3 ดวง ที่มีการบังคับใช้ในประเทศไทยในขณะนั้น โดยมีได้เป็นการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาใหม่ เพียงแต่มีการตัดทอนและเพิ่มเติมในตัวกฎหมายเก่า เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในจารีตประเพณี และในความคิดเห็นของประชาชน นับได้ว่าการจัดการทำในครั้งนี้เป็นการสงวนรักษาที่ชุมนุมบทกฎหมายเก่าซึ่งส่วนมากได้มีอายุถอยขึ้นไปถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา (ร. แลงกานต์, 2526, หน้า 20-27)

อย่างไรก็ตามจากการศึกษากฎหมายตรา 3 ดวงดังกล่าวไม่พบบัญญัติที่กล่าวคนไร้ความสามารถหรือบทบัญญัติที่กล่าวถึงการทำนิติกรรมหรือการประกอบธุรกิจของคนไร้ความสามารถแต่อย่างใด จึงน่าจะเชื่อได้ว่าในสมัยก่อนที่จะมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่มีการกำหนดถึงฐานะการเป็นคนไร้ความสามารถแต่อย่างใด

หลังจากที่ได้มีการชำระสะสางกฎหมายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแล้ว ก็ได้มีการชำระสะสางกฎหมายในรัชสมัยต่อมาอีกเลย เมื่อบ้านเมืองมีความเจริญมากขึ้น เพราะมีการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศทางตะวันตก ทำให้กฎหมายตราสามดวงซึ่งใช้บังคับ

มาเป็นเวลานานแล้วสมัยไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้คนในสมัยนั้น ทั้งกฎหมายที่ขัดกันเองก็ มีอยู่เป็นจำนวนมาก กอปรกับประเทศไทยในสมัยนั้น ได้สูญเสียเอกราชทางการศาล ด้วยเหตุผล ดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้มีการชำระสะสาง กฎหมายเสียใหม่ เพื่อให้กฎหมายไทยมีความทันสมัยทัดเทียมกับประเทศทางตะวันตก โดยให้ชำระ สะสางกฎหมายแล้วจัดทำขึ้นเป็นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และ 2 มีผลบังคับใช้ เมื่อปี พ.ศ.2468 โดยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และ 2 มีการพูดถึงหลักเกณฑ์ การเป็นคนไร้ความสามารถ ไว้ในมาตรา 29 ใจความว่า “บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าภริยาสามีก็ดี ผู้บุพการีก็ดีคือบิดามารดาปู่ย่าตายายทวด ก็ดี ผู้สืบสันดานกล่าวคือลูกหลานเหลนคือก็ดี ผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์ก็ดี หรือพนักงานอัยการก็ดี ร้องขอต่อศาลแล้ว ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนไร้ ความสามารถก็ได้ (พระยานิติศาสตร์ไพศาล, 2502, หน้า 119-128)

ในส่วนของการประกอบธุรกิจของคนไร้ความสามารถนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและ พณิชย์ พ.ศ.2468 มิได้มีการพูดถึงเอาไว้โดยตรง มีแต่การกล่าวถึงการทำนิติกรรมของคนไร้ ความสามารถ เอาไว้ในมาตรา 31 ใจความว่า “การใดๆ อันบุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ ความสามารถได้ทำลง ท่านว่าการนั้นเป็นโมฆียะ”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าแม้มาตรา 31 จะมีใช้บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการ ประกอบธุรกิจของคนไร้ความสามารถการประกอบธุรกิจที่ย่อมที่จะต้องมีการทำนิติกรรมเสมอ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า เมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2468 ประเทศไทยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของคนไร้ความสามารถเป็นครั้งแรกในประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต่อมาในปี พ.ศ.2535 ได้มีพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ.2535 มาตรา 3 (1) ยกเลิกกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ บรรพ 1 และ 2 ที่มีผลบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ.2468 และ ให้ใช้บทบัญญัติท้าย พระราชบัญญัตินี้เป็นบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้มีการแก้ไขใหม่และมีผลใช้บังคับจนถึง ปัจจุบันนี้ได้มีการบัญญัติถึงการทำนิติกรรมของคนไร้ความสามารถเอาไว้ในมาตรา 29 คล้ายกับ มาตรา 31 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2468 ซึ่งบัญญัติไว้ใจความว่า “การใดๆ อันบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำลง การนั้นเป็นโมฆียะ”

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจึงอาจจะสรุปได้ว่าการเป็นคนไร้ความสามารถและการถูกจะตัด สิทธิในการทำนิติกรรมในฐานะที่เป็นคนไร้ความสามารถเริ่มตั้งแต่มีการประกาศใช้ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์จนถึงปัจจุบัน

2. แนวคิดในการประกอบธุรกิจของคนไร้ความสามารถ

การประกอบธุรกิจนั้นถือว่าเป็นการใช้สิทธิในทางกฎหมายอย่างหนึ่งแต่การใช้สิทธิในการประกอบธุรกิจนี้มีไว้สำหรับบุคคลทุกคนที่มีสภาพบุคคลจะสามารถใช้สิทธิได้ ซึ่งแตกต่างจากการใช้สิทธิที่บุคคลทุกคนเมื่อมีสภาพบุคคล กล่าวคือ เมื่อคลอดและอยู่รอดเป็นทารกย่อมได้สิทธิเท่ากัน

ด้วยเหตุนี้จึงเกิดแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิอยู่ 2 แนวความคิด คือ “ความสามารถในการมีสิทธิ” และ “ความสามารถในการใช้สิทธิ” โดยมีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไปนี้

2.1 ความสามารถในการมีสิทธิ

ความสามารถในการมีสิทธินี้กฎหมายได้รับรองให้แก่บุคคลทุกคนตั้งแต่เริ่มมีสภาพบุคคล โดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นชายหรือหญิง จะเกิดมาในตระกูลสูงต่ำมั่งมียากจนเฉยใจเพียงใดก็ตาม ก็สามารถมีหรือเป็นผู้ทรงสิทธิต่างๆ ได้ทั้งสิ้น เช่น บุคคลสิทธิในการที่จะไม่ถูกระงับละเมิด มีสิทธิในการรับมรดก มีสิทธิที่จะไม่ถูกระงับละเมิดทางอาญา (พรชัย สุนทรพันธุ์ และมาน โนช สุทธิวาหนฤตฤติ, 2532, หน้า 67)

ดังนั้นบุคคลใดก็ตามที่คลอดและอยู่รอดเป็นทารกแม้จะวิกลจริตตั้งแต่เมื่อคลอดหรือภายหลังคลอดก็ตาม ย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับบุคคลที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์

2.2 ความสามารถในการใช้สิทธิ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าบุคคลทุกคนย่อมเป็นผู้มีสิทธิได้ตั้งแต่เริ่มมีสภาพบุคคลแต่สิ่งที่แตกต่างกันก็คือ ความสามารถในการใช้สิทธิ ทั้งนี้เนื่องจากว่าแม้บุคคลทุกคนที่มีสภาพบุคคลจะเป็นมนุษย์ที่มีสติสัมปชัญญะเหมือนกัน แต่ก็ยังคงมีความแตกต่างในเรื่องของความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ และการใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเพื่อกระทำการใดๆ ดังนั้นนักกฎหมายจึงมีแนวความคิดที่จะคุ้มครองบุคคลดังมิให้ถูกเอาเปรียบในการอยู่ร่วมกันในสังคม จึงมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิของบุคคลและเรียกบุคคลดังกล่าวว่า “ผู้หย่อนความสามารถ” ซึ่งจากการศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีการกล่าวถึงบุคคลที่เรียกว่าผู้หย่อนความสามารถไว้หลายประเภท เช่น ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ และคนเสมือนไร้ความสามารถ

อย่างไรก็ตามการจำกัดในการใช้สิทธิดังกล่าวอาจเกิดได้ 2 ทางกล่าวคือ การจำกัดสิทธิโดยธรรมชาติและ การจำกัดสิทธิโดยกฎหมายซึ่งมีรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไปนี้

2.2.1 ข้อจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิโดยสภาพธรรมชาติ

โดยสภาพธรรมชาติเองจะจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิของบุคคล เช่นทารกแรกเกิดโดยสภาพธรรมชาติเองทารกนั้นย่อมไม่มีความสามารถที่จะใช้สิทธิต่างได้เลย เพราะเด็กทารกไร้เดียงสา เช่นนี้ถูกสภาพธรรมชาติกำหนดให้เขาไม่มีความสามารถที่จะใช้สิทธิตามลำพังเอง ในกรณีเช่นนี้การใช้สิทธิใดๆ ของทารกนั้นต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้กระทำการแทนทั้งสิ้น หรือ บุคคลดังกล่าวพ้นจากการเป็นผู้เยาว์และแต่ปรากฏว่าเป็นบุคคลที่ขาดความรำลึกขาดความรู้สึกผิดชอบชั่วดีหรือที่เรียกว่า เจ้าชาย เจ้าหญิงนิทรา ซึ่งเป็นบุคคลที่โดยธรรมชาติของสภาพร่างกายไม่สามารถบังคับตนเองให้ขยับตัวได้เลยก็น่าจะถือว่าเป็นบุคคลที่ถูกจำกัดการใช้สิทธิโดยธรรมชาติประเภทหนึ่ง

2.2.2 ข้อจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิโดยกฎหมาย

โดยหลักแล้วบุคคลทุกคนย่อมมีความสามารถในการใช้สิทธิได้เท่าเทียมกันทุกคนแต่มีบางกรณีเพื่อคุ้มครองบุคคลบางประเภทกฎหมายได้จำกัดหรือตัดทอนความสามารถของบุคคลประเภทนั้น ๆ เสีย ซึ่งมีอยู่ 3 ประเภท คือ

1) ผู้เยาว์ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติการใช้สิทธิเอาไว้ในมาตรา 21 ใจความว่า “ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใดๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อนการใดๆ ที่ผู้เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นนั้นเป็นโมฆะ เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

2) คนเสมือนไร้ความสามารถนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิไว้ในมาตรา 34 ใจความว่า “คนเสมือนไร้ความสามารถนั้น ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนแล้วจึงจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้ได้
นำทรัพย์สินไปลงทุน

2.1) รับคืนทรัพย์สินที่ไปลงทุน ดันเงินหรือทุนอย่างอื่น
2.2) กู้ยืมหรือให้กู้ยืม ยืมหรือให้ยืมสังหาริมทรัพย์อันมีค่า
2.3) รับประกันโดยประการใดๆ อันมีผลให้ตนต้องถูกบังคับชำระหนี้
2.4) เช่าหรือให้เช่าสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่าหกเดือน หรือ อสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่าสามปี

2.5) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่การให้ที่พอควรแก่ฐานะานุรูป เพื่อการกุศล การสังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา

2.6) รับการให้โดยเสน่หาที่มีเงื่อนไขหรือค่าภาระติดพัน หรือไม่รับการให้โดยเสน่หา

2.7) ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะทำให้ได้มาหรือปล่อยไปซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์หรือในสังหาริมทรัพย์อันมีค่า

2.8) ก่อสร้างหรือดัดแปลงโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นหรือซ่อมแซมอย่างใหญ่

2.9) เสนอคดีต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ เว้นแต่การร้องขอตามมาตรา 35 หรือการร้องขอถอนผู้พิทักษ์

2.10) ประนีประนอมยอมความหรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัย ถ้ามีกรณีอื่นใดนอกจากที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ซึ่งคนเสมือนไร้ความสามารถอาจจัดการไปในทางที่เสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว ในการสั่งบุคคลใดเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือเมื่อผู้พิทักษ์ร้องขอในภายหลัง ศาลมีอำนาจสั่งให้คนเสมือนไร้ความสามารถนั้นต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนจึงจะทำการนั้นได้

ในกรณีที่คนเสมือนไร้ความสามารถไม่สามารถจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่กล่าวมาในวรรคหนึ่งหรือวรรคสองได้ด้วยตนเอง เพราะเหตุมีการพิการหรือจัดฟันเพื่อนไม่สมประกอบศาลจะสั่งให้ผู้พิทักษ์เป็นผู้มีอำนาจกระทำการนั้นแทนคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้นำบทบัญญัติที่เกี่ยวกับผู้อนุบาลมาใช้บังคับแก่ผู้พิทักษ์โดยอนุโลม

คำสั่งของศาลตามมาตรา นี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา การกระทำใดอันทำลงโดยฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา นี้ การนั้นเป็นโมฆียะ”

3) คนไร้ความสามารถ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิไว้ในมาตรา 29 ใจความว่า “การใดๆ อันบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำลง การนั้นเป็น โมฆียะ”

4) บุคคลวิกลจริต ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 30 บัญญัติไว้ใจความว่า “การใดๆ อันบุคคลวิกลจริตซึ่งศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำลง การนั้นจะเป็น โมฆียะต่อเมื่อได้กระทำในขณะที่บุคคลนั้นวิกลจริตอยู่ และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่าผู้กระทำเป็นคนวิกลจริต”

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิของบุคคลโดยกฎหมายนั้นมักจะสอดคล้องกับธรรมชาติของบุคคล โดยเฉพาะ คนไร้ความสามารถ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วเป็นบุคคลที่ขาดความรู้สึกรู้จักคิดหรือขาดเหตุผลในการตัดสินใจกฎหมายจึงมีบัญญัติจำกัดการใช้สิทธิในการทำนิติกรรมต่างดังกล่าวซึ่งก็น่าจะรวมถึงการใช้สิทธิในการประกอบธุรกิจ

3. ความหมายของการประกอบธุรกิจของคนไร้ความสามารถ

3.1 ความหมายทั่วไป

ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ธุรกิจ” ไว้ว่า ธุรกิจหมายถึง การงานประจำเกี่ยวกับอาชีพค้าขาย หรือกิจการอย่างอื่นที่สำคัญและไม่ใช่ราชการ และคำว่า “ค้าขาย” หมายถึงทำมาหากินในทางซื้อขาย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าธุรกิจหมายถึงงานประจำใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่งานราชการ

“ธุรกิจ” หมายถึงกิจกรรมใด ๆ ก็ตามที่ทำให้เกิดมีสินค้าและบริการขึ้น แล้วมีการแลกเปลี่ยนซื้อขายกันและมีวัตถุประสงค์จะได้ประโยชน์จากการกระทำกิจกรรมนั้น (วันทนีย์ ภูมิภักทราคม, 2537, หน้า 2)

“ธุรกิจ” หมายถึง กิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจและการพาณิชย์ ที่มีเป้าหมายทางด้านกำไร ในการจัดหาสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค (สมยศ นาวิการ, 2525, หน้า 4)

“ธุรกิจ” หมายถึงกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การและเปลี่ยนแปลงซื้อขายสินค้าและบริการ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะแสวงหากำไรจากการประกอบธุรกิจ นั้น ๆ (สมคิด บางโม, 2539, หน้า 14)

“ธุรกิจ” หมายถึงกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่มีความเกี่ยวพันในองค์การเพื่อที่จะจำหน่ายและให้บริการภายใต้กฎหมายที่กำหนดไว้ โดยมีความสัมพันธ์กับบริการอื่นและกลุ่มผู้กระทำงานร่วม (Richard H. Buskirk, & Other, 1972, p. 8)

“ธุรกิจ” หมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จะนำไปสู่เป้าหมายในการเสนอสินค้าหรือ บริการให้แก่ผู้บริโภค (Thomas J. Adams, 1989, p. 6)

“การประกอบธุรกิจ หมายถึงการกระทำกิจกรรมของมนุษย์ที่กระทำขึ้นเพื่อการผลิตหรือการได้มาซึ่งทรัพย์หรือบริการและการนำสินค้าหรือบริการนั้น ไปขายหรือจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค เพื่อแสวงหากำไร (นงเยาว์ ชัยศรี, 2511, หน้า 1)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจและการประกอบธุรกิจหมายถึงกิจกรรมอย่างต่อเนื่องของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การจำหน่ายสินค้าและบริการ โดยมุ่งหาผลกำไรจากการกระทำกิจกรรมนั้น ซึ่งกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์มุ่งหาผลกำไรนั้นจะมีขึ้นได้ก็โดยอาศัยการลงทุนนั่นเอง จึงกล่าวได้ว่าการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือจำหน่ายสินค้าและบริการก็คือการประกอบธุรกิจนั่นเอง

3.2 ความหมายในทางกฎหมาย

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้ให้คำจำกัดความคำว่า “ธุรกิจ” และ “การค้า” เอาไว้ จึงต้องอาศัยการเทียบเคียงจากกฎหมายอื่นซึ่งได้ให้คำจำกัดความของคำดังกล่าวไว้ ดังนี้

3.2.1 ในประมวลรัษฎากร เคยให้คำจำกัดความคำว่า “การค้า” ไว้ในมาตรา 77 โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร พ.ศ.2504 ซึ่งได้ถูกยกเลิกไปแล้วในปัจจุบัน โดยให้คำจำกัดความไว้ว่า การค้าหมายถึง การประกอบธุรกิจทางพาณิชย์ การอุตสาหกรรม การเกษตร การผลิต การนำเข้า การส่งออกหรือการให้บริการใดๆ เพื่อประโยชน์อันมีมูลค่า

3.2.2 ในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “ธุรกิจ” หมายถึง การประกอบกิจการในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หัตถกรรม พาณิชยกรรม การบริการหรือกิจการอย่างอื่นเป็นการค้า

แม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้ให้คำจำกัดความคำว่า “ธุรกิจ” และ คำว่า “การค้า” ไว้ก็ตาม แต่คำจำกัดความคำว่า “ธุรกิจ” ก็มีปรากฏอยู่ในประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 281 และคำจำกัดความคำว่า “การค้า” ก็มีปรากฏอยู่ในประมวลรัษฎากร มาตรา 77 จึงต้องนำคำจำกัดความคำว่า “ธุรกิจ” ในประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 281 และคำจำกัดความคำว่า “การค้า” ในประมวลรัษฎากรมาใช้บังคับกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วยในฐานะที่เป็นกฎหมาย โกล้เคียงอย่างยิ่งตามมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจ หมายถึง การประกอบกิจการในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หัตถกรรม พาณิชยกรรม การบริการ หรือกิจการอย่างอื่นเป็นการค้า และการค้าหมายถึงการประกอบธุรกิจทางพาณิชย์ การอุตสาหกรรม การเกษตร การผลิต การนำเข้า การส่งออกหรือการให้บริการใดๆ เพื่อประโยชน์อันมีมูลค่า

4. ความหมายของบุคคลวิกลจริตที่จะถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

เนื่องจากคนไร้ความสามารถนั้นเป็นคนวิกลจริตที่ศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ซึ่งองค์ประกอบแรกและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดคือ จะต้องเป็นบุคคลวิกลจริตด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาถึงความหมายของบุคคลวิกลจริตเป็นลำดับแรก

4.1 ความหมายของบุคคลวิกลจริตที่จะถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามกฎหมาย
 กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลวิกลจริตนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายฉบับซึ่งได้แก่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับก็มีการบัญญัติเกี่ยวกับบุคคลวิกลจริตที่มีเนื้อหาแตกต่างกันแต่มีวัตถุประสงค์เหมือนกันนั่นคือ ต้องการคุ้มครองบุคคลวิกลจริตมิให้ถูกเอาเปรียบจากการกระทำต่างในทางกฎหมาย โดยมีรายละเอียดดังจำกล่าวต่อไปนี้

4.1.1 บุคคลวิกลจริต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้มีการบัญญัติเอาไว้โดยตรงว่ามีความหมายอย่างไร แต่ได้มีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยไว้ว่า “คำว่าบุคคลวิกลจริต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 29 นั้น มิได้หมายถึงเฉพาะบุคคลที่มีจิตผิดปกติ หรือตามที่เข้าใจโดยทั่วไปว่า บ้าเทียวอาละวาด นิ่งซึมหรือพูดเพ้อเจ้อ โดยไม่มีเหตุผลเท่านั้น แต่หมายรวมถึงบุคคลที่มีอาการผิดปกติเพราะจิตวิปลาสคือขาดความรำลึก ขาดความรู้สึกและขาดความรับผิดชอบด้วย เพราะบุคคลดังกล่าวนี้ไม่สามารถประกอบกิจการงานของตนหรือประกอบกิจส่วนตัวของตนได้ทีเดียว ผู้ป่วยที่เป็นเนื้องอกในสมอง ต้องนอนอยู่บนเตียงนอนตลอดเวลา มีอาการพูดไม่ได้ หูไม่ได้ยิน ตาทั้งสองข้างมองไม่เห็น มีอาการอย่างคนไม่มีสติสัมปชัญญะใด ๆ ไร้ความสามารถที่จะดำเนินการทุกอย่างจึงถือว่าเป็นบุคคลวิกลจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 29 แล้ว (หยุด แสงอุทัย, 2548, หน้าที่ 157)

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าบุคคลวิกลจริตนั้นน่าจะหมายถึง “บุคคลที่ขาดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี” จึงเป็นบุคคลที่ไม่สามารถเข้าใจสาระสำคัญของการกระทำต่าง ๆ ได้ด้วยเหตุนี้กฎหมายแพ่งจึงได้จำกัดการใช้สิทธิของบุคคลดังกล่าวในการทำนิติกรรมเพื่อคุ้มครองบุคคลดังกล่าวมิให้ถูกเอาเปรียบจากบุคคลภายนอก

4.1.2 บุคคลวิกลจริต ตามประมวลกฎหมายอาญา

คำว่าบุคคลวิกลจริตนั้น แม้จะใช้คำว่า “จิตบกพร่อง” “โรคจิต” “จิตฟั่นเฟือน” มิได้ใช้คำว่า “วิกลจริต” โดยตรงก็ตาม แต่เป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปรวมทั้งในคำราทางกฎหมายว่า มาตรา 65 นี้เป็นเรื่องความรับผิดชอบทางอาญาของคนวิกลจริต แต่แม้ในกฎหมายต่างๆ จะได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องความวิกลจริต แต่ก็มีได้มีกฎหมายฉบับใดที่ทำให้คำจำกัดความของคำว่า “วิกลจริต” ที่จะทำให้เกิดความเข้าใจในความหมายและขอบเขตของคำ ๆ นี้อย่างชัดเจนถูกต้องตรงกัน นอกจากนี้ที่ผ่านมาก็ยังไม่ปรากฏว่ามีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ให้คำจำกัดความของความวิกลจริต จะมีก็แต่เพียงวินิจฉัยในลักษณะหรืออาการบางประการว่า ถือว่าวิกลจริตหรือไม่เท่านั้น เช่น

ในอดีต ก่อนประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาในวันที่ 1 มกราคม 2500 ประเทศไทยมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งใช้บังคับตั้งแต่ ร.ศ.127 โดยมีมาตรา 46 วรรค 1 บัญญัติว่า ผู้ใดกระทำผิดในเวลาวิกาลจริต อันเกิดแต่สัญญาวิปลาสก็ตาม เกิดแต่พยาธิก็ตาม ถ้าปรากฏว่ามันไม่สามารถจะรู้สึกผิดชอบหรือยับยั้งได้ในเวลาที่กระทำผิดเพราะเหตุวิกาลจิตนั้น ไซ้รู้ ท่านว่าอย่าเอาโทษและประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันก็มี มาตรา 65 วรรค 1 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้สึกผิดชอบ หรือ ไม่สามารถบังคับตนเองได้ เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือนผู้นั้นไม่ต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากฎหมายลักษณะอาญาได้บัญญัติถึงสาเหตุแห่งการเกิดอาการวิกาลจริตว่าอาจจะเกิดจาก สัญญาวิปลาสซึ่งเป็นกรณีที่จิตใจวิปลาสเสียไปกรณีหนึ่ง และอีกกรณีหนึ่ง คือ วิกาลจริตซึ่งเกิดจาก โรค หรือพยาธิเช่นเดียวกับกฎหมายอาญาที่บัญญัติถึงสาเหตุแห่งวิกาลจริตว่าอาจจะเกิดจากจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน แต่กฎหมายลักษณะอาญา และประมวลกฎหมายอาญามีได้มีการให้ความหมายของคำว่า “วิกาลจริต”เอาไว้แต่อย่างใด ทั้งนี้ก็น่าจะเนื่องมาจากว่าการที่จะลงโทษบุคคลในทางอาญานั้นกฎหมายให้ความสำคัญของความรู้สึกผิดชอบชั่วดีหรือความเข้าใจในสาระสำคัญของการกระทำของบุคคลมากกว่า ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญามาตรา 46 ที่บัญญัติว่า “ถ้าปรากฏว่ามันไม่สามารถจะรู้สึกผิดชอบหรือยับยั้งได้ในเวลาที่กระทำผิดเพราะเหตุวิกาลจิตนั้น ไซ้รู้ ท่านว่าอย่าเอาโทษ” แต่ถ้าปรากฏว่าในขณะที่กระทำผิดนั้นผู้กระทำความผิดรู้สึกผิดชอบชั่วดีหรือเข้าใจในสาระสำคัญอยู่บ้างศาลก็มีอำนาจลงโทษบุคคลดังกล่าว ดังจะเห็นได้จาก กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 47 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำผิดในเวลาวิกาลจริต อันเกิดแต่สัญญาวิปลาสก็ตามเกิดแต่พยาธิก็ตาม ถ้าปรากฏว่าในเวลากระทำนั้น มันยังมีสติพอจะรู้สึกผิดชอบหรือยับยั้งได้ ท่านว่ามันควรต้องมีโทษ แต่ศาลจะเห็นสมควรลดหย่อนอาญาให้เบาลงกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นก็ได้” เช่นเดียวกับ

กฎหมายอาญาซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 65 วรรค 2 ใจความว่า “แต่ถ้าผู้กระทำผิดยังสามารถรู้สึกผิดชอบอยู่บ้างหรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้นั้นต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แต่ศาลจะลดโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้”

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าบุคคลวิกาลจริตในทางอาญานั้นน่าจะหมายถึง “บุคคลที่สามารถรู้สึกผิดชอบชั่วดีน้อยกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป หรือมีระดับในสามารถบังคับตนเองน้อยกว่าบุคคลทั่วไป ไม่ว่าจะมาจากเพราะสาเหตุใดก็ตามซึ่งก็น่าจะมีความหมายแตกต่างจากบุคคลวิกาลจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

4.1.3 บุคคลวิกลจริตและคนไร้ความสามารถตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญา

คำว่า “บุคคลวิกลจริต” นั้นมีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 ใจความว่า ในระหว่างทำการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ถ้ามีเหตุควรเชื่อว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นบุคคลวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณีสั่งให้พนักงานแพทย์ตรวจผู้ นั้น เสร็จแล้วให้เรียกพนักงานแพทย์ผู้นั้นมาให้ถ้อยคำหรือ ให้การว่าตรวจผลเป็นประการใด ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือศาลเห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นผู้วิกลจริตและสามารถต่อสู้คดีได้ให้งดสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาไว้จนกว่าผู้นั้น หายวิกลจริตหรือสามารถต่อสู้คดีได้ และให้มีอำนาจส่งตัวผู้นั้น ไปโรงพยาบาลโรคจิต หรือมอบ ให้แก่ผู้อนุบาลข้าหลวงประจำจังหวัดหรือผู้อื่นที่เต็มใจรับ ไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร

กรณีที่ศาลงดการ ใต้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคังบัญญัติไว้ในมาตรา ก่อน ศาลจะสั่ง จำหน่ายคดีเสียชั่วคราวก็ได้

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้มีการให้คำ จำกัดความของคำว่า “วิกลจริต” เอาไว้แต่อย่างไรก็ตามเหตุผลหนึ่งที่น่าจะเนื่องมาจากว่า กฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายวิธีบัญญัติซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดถึงขั้นตอนการใช้สิทธิหรือการ ดำเนินการเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามที่กฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายสารบัญญัติ บัญญัติไว้

ดังนั้นความหมายของคำว่า “วิกลจริต” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงน่าจะมีความหมายตามประมวลกฎหมายอาญานั้นเอง

4.1.4 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งถือเป็นกฎหมายวิธีบัญญัติที่กำหนดถึง ขั้นตอนการใช้สิทธิหรือการดำเนินการเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิในทางแพ่งซึ่งมีลักษณะ เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับการใช้สิทธิของ บุคคลที่วิกลจริตเอาในมาตรา 1(12) “บุคคลผู้ไร้ความสามารถ” หมายความว่า บุคคลใดๆ ซึ่งไม่มี ความสามารถทางกฎหมายหรือความสามารถถูกจำกัด โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถ

จากบทบัญญัติดังกล่าวเป็นเรื่องของการดำเนินคดีแพ่งของบุคคลผู้ไร้ความ สามารถ ซึ่งก็รวมถึงบุคคลวิกลจริต แต่จากการศึกษาที่จะพบว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น ไม่มีบทบัญญัติที่ให้ความหมายของคำว่า “บุคคลวิกลจริต” เอาไว้แต่อย่างไรก็ตาม น่าจะมีความหมาย

เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งนี้เนื่องจากว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นเป็นกฎหมายที่กำหนดถึงขั้นตอนในการบังคับใช้สิทธิในทางแพ่ง

4.2 ความหมายของบุคคลวิกลจริตและไร้ความสามารถ ตามความหมายอื่น

4.2.1 ความหมายตามพจนานุกรม

คำว่า “วิกลจริต” ความหมายไว้ว่า มีความประทุติหรือกิริยาผิดปกติเพราะสติวิปลาส, เป็นบ้า (พจนานุกรมไทย, 2525, หน้า 764)

คำว่า “สติ” หมายความว่า ความรู้สึก ยกตัวอย่างอาทิ เช่น คั่นสติ, ความรู้สึกผิดชอบ (พจนานุกรมไทย, 2525, หน้า 792)

คำว่า “วิปลาส” หมายถึง ที่คลาดเคลื่อนไปจากธรรมดาสามัญ (พจนานุกรมไทย, 2525, หน้า 767)

คำว่า “บ้า” หมายถึง เสียสติ, วิกลจริต, สติฟั่นเฟือน, หลงใหลหรือมัวเมาในสิ่งนั้นๆจนผิดปกติ (พจนานุกรมไทย, 2525, หน้า 476)

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมดวิกลจริตน่าจะหมายถึง ความรู้สึกผิดชอบที่คลาดเคลื่อนไปจากบุคคลธรรมดา

คำว่า “วิกลจริต” ตาม Black s Law Dictionary ได้อธิบายไว้ว่า “คำนี้เป็นศัพท์ในทางสังคมและในทางกฎหมายมากกว่าทางการแพทย์ และชี้ให้เห็นถึงสภาพที่แสดงว่า บุคคลที่มีอาการเช่นนั้นไม่เหมาะสมที่จะมีอิสระในการกระทำ เนื่องจากความไม่น่าไว้วางใจในอาการที่มีลักษณะเป็นอันตรายแก่ตนเองและผู้อื่น คำ ๆ นี้มีความหมายที่เป็นลักษณะเดียวกับความเจ็บป่วยทางจิต (Mental Illness) หรือ โรคจิต (Psychosis) ในทางกฎหมาย ศัพท์คำนี้ใช้เพื่อแสดงถึงระดับของความเจ็บป่วยทางจิตที่จะยกเว้นความรับผิดชอบตามกฎหมาย หรือทำให้ไร้ความสามารถตามกฎหมาย

4.2.2 ความหมายของนักวิชาการด้านกฎหมาย

บุคคลวิกลจริต คือ คือบุคคลที่มีอาการวิกลจริต ซึ่งศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ (ภูมิชัย สวรรณดี และคณะ, 2546, หน้า 63)

บุคคลวิกลจริต ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 28 นี้มิได้หมายเฉพาะถึงบุคคลผู้ที่มีจิตผิดปกติ หรือตามที่เข้าใจกันทั่วไปว่าเป็นบ้าเท่านั้นแต่หมายความรวมถึงบุคคลที่มีอาการผิดปกติเพราะสติวิปลาส คือขาดความรำลึก ขาดความรู้สึก และขาดความรู้สึกผิดชอบด้วย”

บุคคลวิกลจริต มิได้หมายความเฉพาะคนที่มีความผิดปกติเท่านั้น แต่หมายถึงคนป่วยที่ไม่รู้เรื่องราวด้วย

บุคคลวิกลจริต หมายถึง บุคคลที่จิตใจไม่ปกติ อันได้ชื่อว่าวิกลจริตต้องไม่เพียงจิต ฟั่นเฟือนซึ่งเป็นกรณีของมาตรา 34 จะเป็น โรคหรือโดยกำเนิดก็ได้แต่ถึงขนาดไม่สามารถมีสติรู้ว่า อะไรถูกหรือผิด จนอาจทำการอันเป็นที่เสียหายแก่ทรัพย์หรือฐานะของบุคคลนั่นเอง ฉะนั้นต้อง เป็นอย่างมากจนเป็นไปได้ที่บุคคลนั้นจะจัดการงานของตนในทางที่ควร และอยู่ในภาวะเช่นนี้ เป็นประจำไม่ใช่ครั้งคราว แม้ไม่จำเป็นต้องเป็นอยู่ตลอดเวลา อาจมีเวลาที่ดูเหมือนว่าจะมีจิตใจเป็น ปกติเป็นครั้งคราวก็ได้

บุคคลวิกลจริต หมายถึง ความผิดปกติทางจิตที่น่าจะเรียกได้ว่าเป็น โรคทางจิตเวช

บุคคลวิกลจริต หมายถึง คนที่จิตใจไม่ปกติ หรือสมองพิการที่จะถือว่าเป็นบุคคล วิกลจริตในมาตรา 29 นั้น ต้องถึงขนาดไม่สามารถมีสติ สัมผัสัญญะ ความรู้สึกผิดชอบ (อุบลศรี ชุณหกาญจน์, 2528, หน้า 110)

จากความหมายต่างๆดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าบุคคลวิกลจริตตามความเห็นของ นักวิชาการนั้นมีอยู่ 2 ลักษณะกล่าวคือเป็นบุคคลที่วิกลจริตคือมีอาการที่เรียกว่าเป็นคนบ้ากับบุคคล ที่ขาดความรำลึก ขาดความรู้สึกลับ

4.2.3 ความหมายทางการแพทย์

“โรคทางจิตเวช” นั้นหมายถึง โรคต่างๆ ที่เกี่ยวกับจิตใจ และจิตใจนั้นก็หมายถึง ส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคิด อารมณ์ ความรู้สึก บุคลิกภาพ ความจำ สติปัญญา การรับรู้ การรู้จัก ตนเองและการตัดสินใจ ส่วนการที่จะวินิจฉัยว่าเป็น โรคจิตชนิดใดนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบ ถึงอาการของโรคทางจิตเสียก่อน อาการของโรคทางจิตเป็นสิ่งที่ผู้ป่วยรู้สึก มากกว่าจะเป็นสิ่งที่ ตรวจพบได้ ซึ่งแตกต่างจากอาการของโรคทางกายที่สามารถตรวจพบหรือพิสูจน์ได้ การตรวจ ผู้ป่วยทางจิตเวชจึงจำเป็นต้องพยายามเข้าใจความรู้สึกของผู้ป่วยเพื่อให้ได้ข้อมูลมากที่สุดเพื่อนำมาใช้ในการวินิจฉัยโรคได้อย่างถูกต้อง

5. ระดับของการเป็นบุคคลวิกลจริตที่จะเป็นคนที่ไร้ความสามารถ

การเป็นบุคคลวิกลจริตมีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยว่าบุคคลประเภทใดถึงจะถือว่าเป็น บุคคลวิกลจริต เช่นเดียวกับบุคคลไร้ความสามารถ ซึ่งมีรายละเอียดดังที่จะกล่าวต่อไป

5.1 ระดับของการเป็นคนวิกลจริตตามกฎหมายไทย

การเป็นคนวิกลจริตตามความหมายของกฎหมายนั้นสามารถแบ่งข้อพิจารณาได้เป็นดังต่อไปนี้

5.1.1 การเป็นคนวิกลจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จากที่ได้ทำการศึกษามาแล้วในข้อ 1.1.1 จะพบว่าแนววินิจฉัยของศาลข้างต้นนี้ คนวิกลจริตตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 29 นี้ อาจรวมผู้ป่วยทางจิตไว้หลายประเภทที่ไม่สามารถประกอบกิจการงานของตนหรือประกอบกิจส่วนตัวของตนได้ ได้แก่ผู้ป่วยในกลุ่มโรคจิตสมองพิการ กลุ่มโรคจิตไม่เกี่ยวกับสภาวะทางร่างกายบางโรค กลุ่มปัญญาอ่อนประเภทที่อ่อนมาก ซึ่งไม่สามารถช่วยตัวเองได้เลย ต้องมีผู้คอยดูแลช่วยเหลือ นอกจากนั้น ยังรวมเอาผู้ป่วยที่เป็นโรคทางกายที่ทำให้ไม่มีสติสัมปชัญญะเข้าไว้ด้วย ซึ่งจากแนวทางดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าศาลเองก็พิจารณาถึงความ สามารถในการประกอบกิจการงานของตนเป็นสำคัญยิ่งกว่าจะมาพิจารณาความหมายของคำว่า “วิกลจริต” เพียงแต่หากความผิดปกติทางจิตนั้น มีขนาดถึงขั้นที่ไม่สามารถประกอบกิจการงานของตนแล้วนั้น ก็ถือได้ว่าถึงขั้นวิกลจริตแล้วและบางครั้งยังวินิจฉัยกว้างไกลไปถึงการป่วยทางกายที่ทำให้ไม่มีสติสัมปชัญญะดังที่กล่าวไว้แล้วด้วย

ขนาดของการเป็นคนวิกลจริตนี้ถือว่ามีความสำคัญอย่างมากทั้งนี้เนื่องจากหากบุคคลดังกล่าวอยู่ในฐานะการเป็นคนวิกลจริตแล้วก็จะได้รับการคุ้มครองตามมาตรา 30 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่หากบุคคลดังกล่าวมีอาการไม่ถึงขนาดที่จะเรียกว่าวิกลจริต เป็นเพียงบุคคลที่จิตฟั่นเฟือนที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นบุคคลเสมือนไร้ความสามารถแล้วบุคคลดังกล่าวก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 30

ในทางพิจารณาคดีแล้วศาลมักจะฟังความเห็นของแพทย์เป็นหลักว่าในขณะที่บุคคลดังกล่าวมีอาการทางจิตนั้นบุคคลดังกล่าวมีอาการอยู่ในระดับที่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีอยู่บ้างหรือไม่หรือยังสามารถบังคับตนเองได้หรือไม่ ถ้ายังมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีหรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้างในขณะที่แสดงอาการทางจิตบุคคลดังกล่าวก็ไม่อยู่ในฐานะที่เรียกว่าบุคคลวิกลจริต แต่อาจจะอยู่ในฐานะบุคคลที่จิตฟั่นเฟือนที่อาจจะร้องขอให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ซึ่งกรณีดังกล่าวก็น่าจะหมายถึงบุคคลที่วิกลจริตที่ยังสามารถบังคับตนเองหรือรู้สึกผิดชอบชั่วดีอยู่บ้าง ในขณะที่กระทำซึ่งบุคคลดังกล่าวยังคงต้องรับผิดชอบในทางอาญาแต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้

ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวสรุปได้ว่าขนาดของอาการทางจิตที่จะถือว่าวิกลจริตในความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นจะต้องถึงขนาดที่ไม่สามารถรู้สึกผิดชอบชั่วดี

หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เลยในขณะที่แสดงอาการ ไม่ว่าอาการทางจิตดังกล่าวจะมาจากสาเหตุใดก็ตาม

5.1.2 การเป็นคนวิกลจริตตามกฎหมายอาญา

จากการศึกษาจะพบว่าหลักเกณฑ์ของการเป็นบุคคลวิกลจริตตามกฎหมายอาญานั้น ไม่มีกฎหมายที่บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้โดยเฉพาะแต่หากพิจารณา มาตรา 65 วรรค 2 จะเห็นว่ากฎหมายได้แบ่งชั้นขนาดของความวิกลจริตว่าหากผู้กระทำความผิดยังสามารถรู้สึกผิดชอบอยู่บ้าง หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้นั้นยังต้องรับโทษบ้าง เช่นในวรรคแรก แต่ผู้ที่กระทำความผิดตามวรรคสองนี้ ก็ต้องเป็นผู้ที่มีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือนอันถือได้ว่าวิกลจริต เช่นเดียวกันกับในวรรคแรกทำให้เห็นได้ชัดเจนขึ้นว่าที่เรียกว่าวิกลจริต ในมาตรา 65 ประมวลกฎหมายอาญานั้น ยังไม่มีขอบเขตหรือความหมายที่แน่นอนที่เป็นที่เข้าใจตรงกัน ที่สำคัญที่เรียกว่า วิกลจริตนั้นมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถรู้สึกผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้หรือไม่แค่นั้นเพียงใด

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญาได้กล่าวถึงสาเหตุแห่งการเกิดอาการวิกลจริตและความรู้สึกผิดชอบชั่วดีหรือความสามารถในการบังคับตนเองในขณะที่แสดงอาการซึ่งถือได้ว่าเป็นระดับหรือขนาดของความวิกลจริต ซึ่งกรณีดังกล่าวน่าจะแตกต่างกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือหากบุคคลดังกล่าวขาดความรู้สึกผิดชอบชั่วดีหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เลยในขณะที่แสดงอาการบุคคลดังกล่าวก็อยู่ในฐานะที่เรียกว่า “วิกลจริต” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบุคคลดังกล่าวไม่ต้องรับโทษในทางอาญาตามมาตรา 65 วรรคแรก แต่หากบุคคลดังกล่าวยังมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีอยู่บ้างหรือสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ในขณะที่แสดงอาการบุคคลดังกล่าวก็น่าจะอยู่ในฐานะที่เรียกว่า “จิตฟั่นเฟือน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งแตกต่างในทางอาญาที่ยังเรียกบุคคลดังกล่าวว่า “บุคคลวิกลจริต” อันจะต้องรับโทษในทางอาญาแต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น เพียงใดก็ได้ตามมาตรา 65 วรรค 2

5.2 การเป็นบุคคลวิกลจริตทางการแพทย์

ในทางการแพทย์นั้นได้มีการแบ่งอาการทางจิตเวชออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

5.2.1 ความผิดปกติของพฤติกรรมเคลื่อนไหว (Disorder of Motor Activity)

Tics หมายถึง กล้ามเนื้อกระตุก เช่น ผ่น้ำตากกระตุกหรือไหล่กระตุกเกิดขึ้นซ้ำๆ กัน ไม่สม่ำเสมอ และเกิดขึ้นเองโดยไม่มีสิ่งกระตุ้นจากภายนอก

Stereotypy เป็นการกระทำซ้ำๆ เกิดขึ้นเอง เป็นไปเรื่อยๆ และสม่ำเสมอ ไม่มี ความหมายใด ๆ ทั้งสิ้น เช่น ลากเท้ากับพื้นดังแซ่กๆ หรือ นั่งโยกตัวอยู่ตลอดเวลา

ฎีกาที่ 2040/2518 จำเลยวิกลจริตยิงผู้ตายแล้วลงเรือไป อีก 2-3 นาที จำเลยกลับมายิงผู้เสียหายอีก เป็นการกระทำหลายกรรมด้วยกัน เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ประกอบกับมาตรา 80,65 เรียงกระทงลงโทษ

เป็นการแสดงออกในรูปพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การเคลื่อนไหว การเขียน ทำให้เป็นลักษณะเฉพาะตัวของคน ๆ นั้น เป็นอาการที่พบบ่อยในโรคจิตเภท (Mannerism)

ผู้ช่วยมีความรู้สึกต่อต้านทำสิ่งตรงข้ามกับคำสั่ง เช่น บอกให้ผู้ป่วยคลายมือ ผู้ป่วยกลับกำแน่นขึ้น ลักษณะเช่นนี้ ผู้ป่วยนอนอยู่เฉยๆ ไม่ทำอะไรเลย เช่น นอนอยู่แต่บนเตียง ไม่ลุกไปอาบน้ำ ไม่ลุกขึ้นรับประทานอาหาร และมีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย (Negativism)

ผู้ป่วยอยู่ในท่าแปลกๆ เป็นเวลานานผิดปกติ โดยผู้ป่วยเกิดอาการขึ้นมาเอง เช่น ชูแขนขึ้นเหนือศีรษะเป็นเวลานาน ผู้ป่วยจะไม่มีปฏิกิริยาต่อสิ่งแวดล้อม แม้เราจะพยายามเปลี่ยนท่า ผู้ป่วยจะฝืนกลับมาอยู่ในท่าเดิม (Catalepsy)

เป็นการกระทำตามผู้อื่น โดยไม่ตั้งใจ เช่น ผู้ป่วยเห็นเราหยิบปากกาออกจากกระเป๋าเสื้อ ผู้ป่วยจะทำเลียนแบบบ้าง (Waxy Obedience)

ผู้ป่วยไม่มีอาการเคลื่อนไหวเลย รวมทั้งไม่มีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อสิ่งแวดล้อม และไม่พูด ถ้าผู้ป่วยมีอาการเคลื่อนไหวมากแบบคลั่งเรียกว่า (Catatonic Excitement)

หมายถึง แขนขาหรือลำตัวของผู้ป่วยมีอาการแข็ง เกร็ง แม้เราจะพยายามงอแขนหรือขา ผู้ป่วยจะต้านไว้และคงอยู่ในลักษณะที่แข็ง เกร็งเช่นนั้นเป็นเวลานานๆ (Rigidity)

ผู้ป่วยไม่พูดทั้งๆ ที่อวัยวะเกี่ยวกับการพูดเป็นปกติ (Mutism)

เป็นการย้ำทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งซ้ำ ๆ โดยไม่มีเหตุผล ซึ่งผู้ป่วยก็รู้ว่าเป็นเรื่องไร้สาระ แต่ไม่สามารถขัดใจได้ เช่น ล้างมือวันละหลายสิบครั้ง พร้อมกันนั้นผู้ป่วยจะรู้สึกไม่สบายใจ เครียด และกังวล บางรายมีอาการเศร้ายิ่ง (Compulsion)

เป็นความรู้สึกพลุ่งพล่านกระวนกระวายอยู่ภายในใจ ทำให้ผู้ป่วยอยู่นิ่งไม่ได้ ต้องผุดลุกผุดนั่งอยู่ตลอดเวลา บางเวลาอนก็ไม่สามารถนอน นิ่งก็ไม่สามารถเดินก็ไม่สามารถ เป็นอาการที่ผู้ป่วยรู้สึกทรมาน ผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรงร่วมกับอาการเศร้ายิ่ง และนอนไม่หลับ มีโอกาสเสี่ยงกับการฆ่าตัวตายสูง (Agitation)

5.2.2 ความผิดปกติในเนื้อหาของความคิด (Disorders of Content of Thought)

ความคิดหลงผิด เป็นความเชื่อที่ผิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งทั้งที่ไม่เป็นความจริง ผู้ป่วยจะเชื่อมั่นอยู่เช่นนั้น และไม่สามารถเปลี่ยนความเชื่อถือได้ด้วยเหตุผลตามธรรมดา เช่น ผู้ป่วยคิดว่าตนเองเป็นพระเจ้า เป็นต้น

ผู้ป่วยหลงผิดคิดไปเองว่า มีคนชู่จะทำร้าย หรือคอยปองร้ายตน เช่น คิดว่ามีคนคอยติดตามไปทุกหนทุกแห่งเพื่อที่จะทำร้ายตน (Delusion of Persecution)

ผู้ป่วยมีความคิดว่า มีอำนาจบางอย่างจากภายนอกสามารถควบคุมความคิดและการกระทำของตนได้ (Delusion of Control)

ผู้ป่วยคิดว่ามีคนพูดจาเกี่ยวกับตน หรือเหตุการณ์รอบตัวมีความหมายเกี่ยวกับตน เช่น ผู้ป่วยเห็นคนคุยกันก็คิดว่าเขากำลังพูดเรื่องของตนหรือฟังเพลงจากวิทยุก็คิดว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับตน (Delusion of Reference)

ผู้ป่วยคิดว่าตนเป็นคนสำคัญผิดธรรมดา หรือมีอำนาจพิเศษ เช่น คิดว่าตนเป็นพระเจ้าหรือร่ำรวยเป็นมหาเศรษฐี (Delusion of Grandeur)

ผู้ป่วยเกิดความหึงหวงคู่แข่งอย่างรุนแรง จนเป็นความหลงผิดคิดว่าคู่แข่งของตนไปมีความสัมพันธ์กับคนอื่นหรือมีชู่ (Delusion of Jealousy)

ผู้ป่วยหลงผิดคิดว่าตนมีโรคทางกายโรคใดโรคหนึ่งหรือหลายโรค เช่น คิดว่าเป็นเนื้องอกในสมองโดยที่การตรวจร่างกายเป็นปกติ (Hypochondria Cal Delusion)

ผู้ป่วยหลงผิดคิดว่าตนทำความผิดอย่างมากและสมควรถูกลงโทษ มักพบร่วมไปกับอาการซึมเศร้าอย่างรุนแรง (Delusion of Guilt)

ผู้ป่วยหลงผิดคิดว่า อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของตนเองนั้นหายไป เช่น ไม่มีหัวใจ ไม่มีสมอง บางครั้งผู้ป่วยรู้สึกว่โลกทั้งโลกหายไป บางรายคิดว่าตนเองได้ตายไปแล้ว (Nihilistic Delusion)

ผู้ป่วยมีความเชื่อผิด ๆ เกี่ยวกับบุคคล สถานที่ และสถานการณ์รอบตัว เช่น เชื่อว่านางพยาบาล คือสายลับของตำรวจ หรือเชื่อว่าตนเองเป็นหนูตะเภาให้คนอื่นทดลองยา (Delusion on of Misidentification and Misinterpretation)

ผู้ป่วยเชื่อว่า ผู้อื่นสามารถล่วงรู้ความคิดของตนเองได้ (Thought Broadcasting)

ผู้ป่วยรู้สึกว่ ความคิดของตนหยุดชะงักเหมือนกับสมองว่างเปล่าไปโดยกะทันหัน (Thought With Drawl)

ผู้ป่วยเชื่อว่า ความคิดที่มีอยู่ไม่ใช่เป็นของตน แต่เป็นความคิดของผู้อื่นที่ใส่เข้ามา (Thought Insertion)

ผู้ป่วยมองเห็นสิ่งกระตุ้นตามปกติ แต่มีความคิดว่า สิ่งที่ตนมองเห็นนั้นมีความสำคัญอย่างผิดปกติดต่อตัวผู้ป่วย เช่น ผู้ป่วยรายหนึ่งกำลังข้ามถนน เห็นจราจรโบกมือให้สัญญาณ ผู้ป่วยเกิดความคิดขึ้นมาทันทีว่ การที่จราจรโบกมือ นั้นมีความหมายว่ ตนเป็นคนสำคัญในคณะรัฐบาล (Delusion Perception)

ผู้ป่วยรู้สึกว่าคุณเองผิดปกติก่อนจากเดิม อาจเป็นรูปร่างทั่วไป หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกาย เช่น มีความรู้สึกว่าคุณขาใหญ่กว่าปกติ หรือใบหน้าซีดหนึ่งเอียง หรือมีความรู้สึกว่าคุณร่างกายขยายใหญ่ขึ้น (Depersonalization)

ผู้ป่วยมีความรู้สึกว่าคุณสิ่งแวดล้อมของตัวเองเปลี่ยนไป เช่น รู้สึกว่าคุณอยู่รอบตัวหยุดนิ่งไม่เคลื่อนไหว หรือสิ่งของภายในห้องตั้งไม่ตรงเอียงไปหมด (Derealization)

5.2.3 ความผิดปกติของความคิดแบบอื่น (Other Disorders of Thought)

ผู้ป่วยจะมีปัญหาในด้านการคิด ขาดการเชื่อมโยงของเหตุผล ไม่สามารถลำดับความคิดตามขั้นตอนของเหตุการณ์ คำพูดจะไม่ต่อเนื่องกัน ไม่มีเป็นเรื่องเป็นราว (Loosening of Association)

การพูดจาไม่ต่อเนื่องกัน ขาดเป็นหัวข้อ ๆ อาจพูดเป็นคำๆ เป็นพยางค์ ไม่สามารถลำดับความคิดตามขั้นตอนของเหตุการณ์ คำพูดจะไม่ต่อเนื่องกันเป็นเรื่องราว (Incoherence)

ถือกระแสดความคิดของผู้ป่วยหยุดชะงักทันที เพราะความคิดขาดหายไปเฉย ๆ หรือมีความคิดอย่างอื่นมาแทรก ทำให้ผู้ป่วยนึกไม่ออกว่า พูดเรื่องอะไรอยู่ก่อน (Blocking)

คำพูดซึ่งผู้ป่วยคิดขึ้นเอง ไม่มีใช้ในภาษาพูดของเราจะมีความหมายเฉพาะผู้ป่วยคนเดียว (Neologism)

คำพูด (หรือการกระทำ) ซ้ำ ๆ ติดต่อกันไป โดยไม่มีความหมาย แม้จะเปลี่ยนไปพูดถึงเรื่องอื่นแล้ว ผู้ป่วยก็ยังคงพูด (หรือกระทำ) ซ้ำ ๆ อยู่เช่นนั้น (Perseveration)

ผู้ป่วยพูดออกนอกเรื่องราวที่ต้องการจะพูด ทำให้ไม่เข้าใจเรื่องที่คุณป่วยต้องการพูด (Circumstantiality)

หมายถึงผู้ป่วยมีความคิดหลาย ๆ อย่าง เกิดขึ้นรวดเร็วจนพูดเรื่องหนึ่งยังไม่จบก็พูดต่อไปอีกเรื่องหนึ่ง แต่เรื่องดังกล่าวยังคงสัมพันธ์กัน (Flight of Ideas)

6. ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นกรณีของหลักเกณฑ์ในการที่จะพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นบุคคลที่วิกลจริต เมื่อทราบว่าบุคคลใดเป็นบุคคลที่วิกลจริตแล้ว บุคคลดังกล่าวก็ยังมีได้เป็นคนไร้ความสามารถทันทีจนกว่าบุคคลดังกล่าวจะถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ซึ่งการที่ศาลจะสั่งบุคคลใดให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้นมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

6.1 มีการยื่นคำร้องขอต่อศาล

การที่ศาลจะสั่งให้บุคคลใดเป็นคนไร้ความสามารถนั้นจะต้องมีบุคคลที่เกี่ยวข้องทำการยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้ข้อเท็จจริงปรากฏต่อศาล สำหรับบุคคลที่มีสิทธิในการยื่นคำร้องขอนั้น กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 28 ใจความว่า “บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าสมรสก็ดี ผู้บุพการีกล่าวคือ บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย ทวดก็ดี ผู้สืบสันดาน กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลื้อก็ดี ผู้ปกครองหรือ ผู้พิทักษ์ก็ดีซึ่งผู้ปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่ก็ดี หรือพนักงานอัยการก็ดี ร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตนั้นเป็นคนไร้ความสามารถก็ได้”

บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่งต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล การแต่งตั้งผู้อนุบาล และการสิ้นสุดของการเป็นผู้อนุบาล ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้

คำสั่งของศาลตามมาตรา นี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

จากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถที่จะแยกบุคคลที่มีสิทธิในการยื่นคำร้องขอเพื่อให้ศาลสั่งเป็นคนไร้ความสามารถได้ดังต่อไปนี้

6.1.1 คู่สมรส หมายถึง ชายและหญิงที่จดทะเบียนสมรสกัน เพราะการสมรสตามความหมายของกฎหมายมิได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนสมรสเท่านั้น เมื่อมีการสมรสโดยการจดทะเบียนและหากปรากฏว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งย่อมมีสิทธิในการร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลสั่งคู่สมรสที่วิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถได้

ดังนั้นชายหญิงที่อยู่กินกันฉันท์สามีภริยาโดยไม่จดทะเบียนสมรส ก็ไม่เป็นสามีภริยาที่ขอบด้วยกฎหมาย จึงไม่มีสิทธิร้องขอต่อศาลได้

1) บุพการี หมายถึง ญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปของบุคคลที่วิกลจริต เช่น บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย ทวด

มีปัญหาว่า ถ้าบิดาหรือมารดามีได้เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์ มีสิทธิร้องขอต่อศาลหรือไม่ เห็นว่าควรเป็นอำนาจของบิดามารดา แม้จะมีผู้ใช้อำนาจปกครองก็ตามก็ย่อมมีสิทธิในฐานะเป็นบิดามารดา และกฎหมายมิได้บ่งถึงตัวผู้ใช้อำนาจปกครองเนื่องจากผู้วิกลจริตอาจเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วก็ได้

2) ผู้สืบสันดาน หมายถึง ญาติสืบเชื้อสายโดยตรงลงมาของบุคคลที่วิกลจริต เช่น ลูก หลาน เหลน ลื้อ ของผู้วิกลจริต การร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลสั่งบุคคลที่เป็นบุพการีไม่ถือว่าเป็นการทำนิติกรรม ดังนั้นแม้ผู้สืบสันดานที่ยังเป็นผู้เยาว์ก็สามารถที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลสั่งบุพการีของตนเป็นคนไร้ความสามารถได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม คำว่า บุพการีและผู้สืบสันดาน ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่วินิจฉัยว่า คำว่า “ผู้สืบสันดาน”

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2) หมายถึง ผู้สืบสันดานตามความเป็นจริง คือ ฎ.303/2497, 1526/2497 ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่า บิดานอกกฎหมายของผู้เยาว์ถูกฆ่าตาย ผู้เยาว์ซึ่งเป็น บุตรผู้สืบสันดานใช้สิทธิในฐานะผู้เสียหายจัดการแทนโดยเป็น โจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ หรือ เป็นโจทก์ต่างหากได้ กล่าวคือ ผู้สืบสันดานนั้นหมายถึงผู้สืบสันดานตามความเป็นจริง จากในฎีกา นี้เห็นว่า ผู้บุพการีก็ควรมีความหมายเช่นเดียวกัน และนำมาใช้กับมาตรา 29 เดิมตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1340/2534 โจทก์ทั้งสองเป็นบุตรที่รับรองแล้วของ ส. เป็น ผู้สืบสันดานของ ส. มีสิทธิรับมรดกของ ส. กรณีต้องด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1627 ซึ่งบัญญัติให้ถือว่าบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบ ด้วยกฎหมาย ดังนี้ โจทก์ทั้งสองยอมมีอำนาจยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ศาลสั่งให้ ส. ซึ่งเป็นบุคคล วิกลจริต เป็นคนไร้ความสามารถตามมาตรา 29 เดิม (มาตรา 28 ใหม่) ได้และโดยนัยเดียวกันแม้ จำเลยเป็นผู้อนุบาลของ ส. ตามคำสั่งศาลอยู่แล้วก็ตาม ถ้ามีเหตุอันสมควร โจทก์ทั้งสองซึ่งเป็นผู้มี ส่วนได้เสียการยอมมีสิทธิขอให้ศาลเพิกถอนจำเลยจากการเป็นผู้อนุบาล และตั้งโจทก์ทั้งสองเป็นผู้ อนุบาลต่อไปได้

3) บุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมยอมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วย กฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น แต่ไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ได้กำเนิดมา (มาตรา 1598/28) บุคคลใดแม้จะเป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่นแล้ว ก็ยังมีสิทธิร้องขอตามมาตรา 28 เพราะมี สิทธิในนามสกุลเดิมอยู่ มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและการ ศึกษาตามสมควรในระหว่างเป็น ผู้เยาว์จากบิดามารดา ส่วนหน้าที่ต่อบิดามารดาผู้ให้กำเนิดตนยังมีอยู่อย่างเดิม มีสิทธิรับมรดกได้ใน ฐานะเป็นทายาทโดยชอบธรรม เป็นญาติลำดับผู้สืบสันดานและมีสิทธิรับมรดกของญาติทาง ครอบครัวเดิมที่ตนกำเนิดมาด้วย

บุตรบุญธรรม เมื่อกฎหมายบัญญัติให้มีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วย กฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม ย่อมอยู่ในฐานะบุตรอันเป็นผู้สืบสันดานตามกฎหมาย จึงมีสิทธิ ร้องขอศาลสั่งให้ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นคนไร้ความสามารถ ทั้งนี้ บุตรบุญธรรมอยู่ในฐานะบุตรที่ ชอบด้วยกฎหมาย ผู้รับบุตรบุญธรรมอยู่ในฐานะบิดาหรือมารดาแล้วแต่กรณี มีคำพิพากษาฎีกาที่ 371/2510 วินิจฉัยว่า บุตรบุญธรรมซึ่งได้จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมแล้วก็มีสิทธิร้องขอต่อศาลได้

อนึ่ง ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิในฐานะบิดามารดาอันเป็นบุพการีของบุตรบุญ ธรรม จึงมีสิทธิตามมาตรา 28 ที่จะร้องขอให้ศาลสั่งให้บุตรบุญธรรมเป็นคนไร้ความสามารถ ทั้งนี้ เพราะบุตรบุญธรรมที่ยังเป็นผู้เยาว์ย่อมอยู่ภายใต้การปกครองของผู้รับบุตรบุญธรรม และมีหน้าที่

ต้องอุปการะและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรบุญธรรมผู้เยาว์ ทั้งผู้เป็นบุตรบุญธรรมยังมีสิทธิจะรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย

เมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมได้ขอให้ศาลสั่งให้บุตรบุญธรรมเป็นคนไร้ความสามารถแล้ว ก็ไม่ทำให้การเป็นบุตรบุญธรรมเลิกกันไป ถ้าบุตรบุญธรรมยังไม่ได้ทำการสมรส ผู้รับบุตรบุญธรรมย่อมเป็นผู้อุปการะของคนไร้ความสามารถเช่นเดียวกับบิดามารดาในกรณีทั่วไป

บิดามารดาของผู้เป็นบุตรบุญธรรมก็เห็นว่าไม่มีสิทธิตามมาตรา 28 ที่จะร้องขอให้ศาลสั่งให้บุตรของตนเป็นคนไร้ความสามารถได้ ถ้าผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ร้องขอต่อศาล

4) ผู้ปกครอง คือ บุคคลผู้ใช้อำนาจปกครองแทนบิดามารดาของผู้เยาว์ เหตุที่ต้องจัดให้มีผู้ปกครอง เพราะผู้เยาว์นั้นไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง ผู้ปกครองที่จะต้องขอต่อศาลให้สั่งให้ผู้เยาว์เป็นคนไร้ความสามารถจะต้องเป็นผู้ปกครองที่ตั้งโดยคำสั่งศาล (มาตรา 1586) สำหรับผู้ปกครองตามความเป็นจริงก็สามารถร้องขอต่อศาลได้ในฐานะผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่ ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจไว้

5) ผู้พิทักษ์ คือ ผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่คนเสมือนคนไร้ความสามารถในการทำนิติกรรมที่กฎหมายหรือศาลกำหนดห้ามมิให้ทำโดยลำพังตนเองได้ มีความคุ้มครองน้อยกว่าคนไร้ความสามารถ ถ้าคนไร้ความสามารถเป็นคนวิกลจริตแล้ว ผู้พิทักษ์ก็อาจร้องขอให้ศาลสั่งคนเสมือนไร้ความสามารถเป็นคนไร้ความสามารถ

6) ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่ ในบางกรณีอาจเกิดกรณีขึ้นว่า บุคคลกฎหมายจึงได้ให้อำนาจผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลวิกลจริตนั้นให้อำนาจร้องขอต่อศาลได้ เนื่องจากผู้ปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่เป็นคนที่ใช้อำนาจปกครองตามความเป็นจริง เช่นอาจจะเป็นลุง ป้า น้าอา หรือบุคคลอื่น

7) พนักงานอัยการ หมายถึง เจ้าพนักงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาและคดีแพ่ง ปัจจุบันใช้ชื่อหน่วยงานว่าสำนักงานอัยการสูงสุดซึ่งไม่รวมถึงอัยการศาลทหาร

ข้อสังเกต บุคคลวิกลจริตไม่มีสิทธิร้องขอต่อศาลให้สั่งให้ตนเองเป็นคนไร้ความสามารถได้ เพราะกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้ ต่างกับการขอถอนคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ซึ่งคนไร้ความสามารถร้องขอต่อศาลให้ศาลสั่งเพิกถอนคำสั่งได้ ผู้สืบสันดานอาจร้องขอต่อศาลให้บุพการีเป็นคนไร้ความสามารถได้ ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 1562 ที่ห้ามฟ้องบุพการีซึ่งเรียกว่าคดีอุทุม เพราะการร้องขอตามมาตรา 28 นี้ เป็นคดีไม่มีข้อพิพาท ไม่เป็นการฟ้องบุพการี แม้บุพการีร้องคัดค้านเข้ามาในคดีเป็นคู่ความได้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 188(4)

ศาลดำเนินคดีต่อไปอย่างคดีมีข้อพิพาทก็ไม่ทำให้เป็นคดีอุทลุม กล่าวคือ เรื่องคดีอุทลุมเป็น บทบัญญัติตัดสิทธิฟ้องร้องของบุคคล กรณีเช่นนี้ต้องตีความโดยเคร่งครัด โดยถือว่าถ้ากฎหมาย ประสงค์จะตัดสิทธิของบุคคลอย่างใดบ้าง ก็จะบัญญัติไว้อย่างชัดเจน บทบัญญัติเช่นว่านี้จึงไม่มีทาง ที่จะตีความไปตัดสิทธิของบุคคลได้โดยเหตุนี้ เมื่อมาตรา 1562 ใช้คำว่า “ฟ้อง” ก็ตามหมายถึง การ ฟ้องโดยตรง ไม่ใช่คดีที่เป็นแต่คำร้องแล้ว บุพการีสัมภเวสีเข้ามาคัดค้านเป็นคู่ความเอง เช่น คำ พิพากษาฎีกาที่ 596/2494 961/2509

คำพิพากษาฎีกาที่ 596/2494 ยื่นคำร้องขอให้ศาลแสดงว่าเป็นเจ้าของ กรรมสิทธิ์ในที่ดินมีโฉนดซึ่งมีผู้ยกให้ตนปกครองมาจนได้กรรมสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 1382 และขอให้ศาลสั่งให้เจ้าพนักงานที่ดินจดทะเบียนให้ผู้ร้องนั้น เมื่อบิดาผู้ ร้องคัดค้านโต้แย้งเข้ามา จึงทำให้คดีแปรสภาพเป็นคดีมีข้อพิพาทขึ้นตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง มาตรา 188(4) ดังนี้ การที่ผู้คัดค้านเข้ามามีฐานะเป็นคู่ความ ไม่ใช่เป็นการ กระทำของผู้ร้อง ดังนั้น จึงเรียกไม่ได้ว่าผู้ร้องขอได้ฟ้องบุพการีของตน คดีจึงไม่ต้องห้ามตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1562

คำพิพากษาฎีกาที่ 961/2509 การที่ศาลเรียกบิดาโจทก์เข้ามาเป็นจำเลยร่วมกับ จำเลยในคดี เนื่องจากศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่งมาตรา 57(3) ข. แม้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 58 จะ บัญญัติว่า ผู้ที่ศาลเรียกเข้ามาเป็นคู่ความจะมีสิทธิเสมือนว่าตนได้ฟ้องหรือถูกฟ้องก็ตาม ก็บัญญัติให้ สิทธิแก่ผู้ที่ถูกเรียกเข้ามาในคดีเท่านั้นการที่บิดาโจทก์ถูกเรียกมาในคดีไม่ใช่เป็นการกระทำของ โจทก์ เรียกไม่ได้ ว่า โจทก์ฟ้องบุพการีของตน จึงไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1562

6.2 ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

ผู้ร้องขอต่อศาลให้ศาลสั่งผู้วิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ ศาลต้องทำการไต่สวนคำ ร้องและประกาศให้ทราบโดยทั่วไป เช่น ประกาศหน้าหนังสือพิมพ์เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียคัดค้านต่อ ศาล ศาลจะต้องใช้ความระมัดระวัง เพราะผลของคำสั่งให้ผู้ใดเป็นคนไร้ความสามารถนั้น เป็นการ จัดความสามารถของบุคคลในการจัดการทรัพย์สิน และเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ฉะนั้น ผู้ร้องจึงต้องนำพยานหลักฐานต่างๆ มาแสดงต่อศาลว่า ผู้วิกลจริตมีอาการบ้าหรือมีอาการ วิกลจริตอย่างร้ายแรงเป็นประจำและเป็นอย่างมาก สิ่งที่สำคัญที่สุดคือความเห็นแพทย์ โดยปกติก็ เป็นการไต่สวนพยานของผู้ร้องขอฝ่ายเดียวซึ่งเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทเพราะยังไม่มีใครโต้แย้ง แต่ กฎหมายก็เปิดโอกาสให้อีกฝ่ายหนึ่งร้องคัดค้านได้ว่าตนยังไม่เป็นคนวิกลจริต เทียบกับฎีกาที่

95/2483 ก. เป็นกริยาของผู้ร้องป่วยเป็นโรคอัมพาต ไม่สามารถลุกนั่งด้วยตนเองได้ ผู้ร้องขอให้ศาลสั่งว่า ก. เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถซึ่งผู้ร้องเองคัดค้านว่า ตนไม่เป็นบุคคลซึ่งไม่สามารถจัดทำกรงานของตนเองได้ตามมาตรา 32 ศาลจึงยกคำร้องของผู้ร้องเสีย

การที่ศาลสั่งให้บุคคลใดเป็นคนไร้ความสามารถหรือไม่เป็นคุณสมบัติของศาล ทั้งนี้ศาลย่อมพิจารณาจากพยานหลักฐานต่างๆ จากการไต่สวน ถ้ามีหลักฐานไม่เพียงพอศาลก็จะสั่งยกคำร้องเช่น คนวิกลจริตยังไม่มีอาการหนักที่จะต้องสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแต่เมื่อศาลได้สั่งแล้ว คำสั่งศาลที่สั่งให้บุคคลเป็นคนไร้ความสามารถจะต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา ผลของการที่ศาลสั่งให้คนวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ คือ ต้องถือว่าเป็นคนไร้ความสามารถเมื่อศาลสั่ง เช่น เมื่อได้ฟังศาลอ่านคำสั่งแล้ว ไม่ใช่เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ส่วนที่กฎหมายบัญญัติให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษานั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนทราบทั่วไป ฉะนั้น เมื่อบุคคลใดก็ตามที่ความจริงได้ทราบคำสั่งศาลที่สั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ คำสั่งนั้นมีผลต่อบุคคลที่ทราบคำสั่งนั้น ทั้งนี้ เนื่องจากคำว่าพิพากษาหรือคำสั่งใดๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษา หรือมีคำสั่งนับตั้งแต่วันที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่ง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะไม่มีผลผูกพันบุคคลภายนอกคดี